

Remiss Hudiksvalls kommun – Lite mer lika. Översyn av kostnadsutjämnningen för kommuner och landsting (SOU:2018:74)

Sammanfattning

Det nuvarande utjämningsystemet har som uppgift att utjämna strukturellt betingande olikheter mellan Sveriges kommuner och landsting. Syftet med systemet har varit att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhanda service till invånare oberoende av opåverkbara faktorer i hela riket.

Det nya betänkandet med ny fördelningsmodell med större fokus på rikets glesbygdskommuner i beräkningsvariablerna, innebär att Hudiksvalls kommun tappar ytterligare 82 kr/invånare (-3,1 Mkr) jämfört med nuvarande modells nivå. I den nuvarande modellen betalar kommunen 7 kronor per invånare och i den föreslagna 82 kronor. Hudiksvall har bättre förutsättningar att bedriva kommunalverksamhet än den genomsnittliga kommunen i riket, och är därav en inbetalare i systemet. Det som främst har påverkat Hudiksvalls ökade avgift är bebyggelsestruktur, avstånd och andel nyanlända svenskar i relation.

Hudiksvall kommun anser att betänkandet ger en mer rättvis kostnadsfördelning jämfört med nuvarande fördelningsmodell, där den mindre glesbygdskommunens utmaningar; såsom avstånd mellan invånare, fluktuerande invånarandelar, socioekonomi och ohälsotal beaktas. Kommunen ställer sig även positiv till att betänkandet beaktar att ytterligare medel omfördelas mellan kommunerna i förslaget (1,0 Mdkr), vilket innebär ökad likvärdighet mellan rikets kommuner och landsting. Däremot måste det påpekas att det nya förslaget på intet sätt, löser kommunsektorns långsiktiga finansieringsproblem. Staten måste ta ett större ansvar och vara med och delfinansiera ett framtida system för att kommunsektorn ska kunna anamma utmaningarna.

Bakgrund

Det nuvarande utjämningsystemet gällande strukturella kostnader syftar till att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla service till invånare oberoende av opåverkbara strukturella faktorer. Systemet utjämnar inte för kommuners ambitioner, avgifter eller effektivitet, utan baseras enbart på de strukturella faktorerna som är unika för den specifika kommunen. Den nuvarande modellen är solidariskt i kommunsektorn, där kommuner med goda förutsättningar betalar en avgift till kommuner med sämre förutsättningar. Avgifterna är lika stora som bidragen, vilket innebär att staten inte är medfinansier till utjämningsystemet. I den nuvarande kostnadsutjämningsmodellen avger Hudiksvalls kommun en avgift på 7 kr/invånare eftersom kommunen har en mer gynnsam opåverkbar struktur än genomsnittet i riket. Inom vissa områden är Hudiksvall bidragstagare inom andra bidragsgivare. Kommunen är framförallt bidragstagare för sin gymnasieverksamhet

och äldreomsorg. Däremot anses kommunen ha gynnsamma förhållanden när det gäller framförallt förskola och individ- och familjeomsorgen och har för dessa beräkningsvariabler varit en avgiftsbetalare till systemet.

Förslaget enligt betänkande (SOU 2018:74) är en utveckling av det befintliga kostnadsutjämningsystemet med ett tydligt fokus på glesbygd och kommuner med lägre invånarantal. De stora förändringarna är att glesbygdskommuner kompenseras för merkostnader för att det är svårt att uppnå stordriftsfördelar i den dagliga driften (administration/handläggning, räddningstjänst etc.). En annan positiv variabel i systemet är att en ny glesbygdsfaktor införs, och då inom förskolan och hemtjänsten, för att kompensera glesbygdens dilemma med långa avstånd. Betänkande innebär att 196 kommuner får ett förbättrat utfall på totalt 2,3 Mdkr. Hudiksvalls kommun är inte en av de kommuner som får en positiv ekonomisk effekt av den nya modell, utan betalar in ytterligare 3 Mkr i utjämningsystemet.

Kommentarer till några av delmodellerna i utjämningsystemet; nuvarande modell vs betänkandes modell utifrån Hudiksvalls kommuns perspektiv¹:

Förskole- och fritidsmodellen (+176 kr/invånare)

Hudiksvall får compensation för pendlande föräldrar till grannkommunerna samt andelen barn 6-12 år med högutbildade föräldrar vilket enligt den nya modellen påverkar vistelsetiden på Fritids.

Förskoleklass och grundskola (-92 kr/invånare)

Hudiksvall har demografi och bebyggelsestruktur som innebär att kommunen inte kan tillgodoräkna sig ersättning för behovet av små skolor och skolskjuts. Inte heller har kommunen andelsmässigt nog många elever som har modersmål/svenska som andraspråk.

Gymnasieskola (+77 kr/invånare)

Positivt med compensation för programvalsfaktor, dvs väljer många elever tekniska/praktiska program före mer teoretiska erhåller Hudiksvall compensation för detta. En annan positiv faktor för kommunen är att alla invånare 16-18 åringar samt elever oberoende ålder påverkar Hudiksvalls förutsättningar i systemet.

Individ- och familjeomsorg (+66 kr/invånare)

Borttag av faktorerna Långvarigt ekonomiskt bistånd och Arbetslösa utan ersättning och tillägg med Ohälsotal och Barnfattigdom är positiva förslag ur Hudiksvalls kommuns perspektiv.

Äldreomsorg (-231 kr/invånare)

Fokus i den nya modellen är på merkostnaden att bedriva hemtjänst och särskilda boenden i framförallt glesbygd. För kommunen Hudiksvall med sin förhållandevisa gynnsamma struktur när det handlar om geografi och avstånd mellan brukare, innebär den nya modellen negativt ekonomiskt.

Kommunal vuxenutbildning (-139 kr/invånare)

En nyhet i den nya modellen är att kommuner med en lägre utbildningsnivå för den

¹ Obs i nedan redovisade siffror har inte faktor för lön/bebyggelsestruktur/befolkningsförändringar utfördelats per respektive område

vuxna befolkning (20-56 åringar) och/eller har många nyanlända som haft uppehållstillstånd i högst 4 år (20-64 år) erhåller bidrag. Utbildningsnivån för denna målgrupp är högre än genomsnittet i Hudiksvall samt att kommunen har andelsmässigt färre andelar nyanlända. Denna beräkningsmodell kring kommunal vuxenutbildning har främst gynnat kommuner med hög andel nyanlända. Övriga modeller lämnas okommenterade med tanke på dess ringa påverkan på Hudiksvalls kommun framtida ekonomi, däremot är det värt att nämna att Hudiksvall betalar in avgift för sin gynnsamma bebyggelsestruktur (-35 kr/inv.) samt för sin positiva befolkningsförändring som genererar i en avgift på 15 kr/inv.

Slutsats

Den nuvarande modellen bygger på en omfördelningsvolym som vuxit i takt med genomsnittskostnaden i riket, vilket kan ha inneburit att specifika kommuner som har erhållit sämre strukturella förutsättningar mellan åren, inte har blivit fullt ut kompenserat för detta i relativa mått. Det positiva med betänkandes förslag är att det bättre speglar kommuners förändringar av strukturella förutsättningar och dess möjligheter att erhålla kompensation därom. Det som främst har påverkat Hudiksvalls ökade avgift är bebyggelsestruktur, avstånd och andel nyanlända svenskar i relation mot övriga.

Hudiksvalls kommun ställer sig även positiv till att betänkandet beaktar att ytterligare medel i sektorn omfördelas i förslaget (+1,0 Mdkr), vilket innebär ökad likvärdighet mellan rikets kommuner och landsting. Frågan är dock om den långsiktiga finansieringen i välfärden för våra kommuner och landsting med tanke på strukturella utmaningar enbart kan finansieras i mellankommunalutjämnning, svaret är nog att staten bör tillskjuta medel i ett framtida kostnadsutjämningsförslag.